

ARHIVI ZA POTREBE KATASTRA

Marijan BOŽIČNIK — Zagreb¹

Birotehnika a posebno njen dio koji se bavi opremanjem ureda s funkcionalnim i estetski oblikovanim namještajem, imade u općinskim uredima (zavodima) za katastar i geodetske poslove bogato područje rada i plasmana svojih proizvoda.

Navedene službe-katastri zemljišta i arhivi tehničke geodetske dokumentacije posebno su poznati po svojim opsežnim evidencijama o nekretninama i bogatim pratećim arhivima.

Potrebno je naglasiti na riječ »posebno poznati «jer je ta služba doskora bila sinonim za nagomilane prostorije pune starih i velikih ormara, danas manje više nefunkcionalnih.

Iako još i danas nailazimo po općinskim uredima za katastar i geodetske poslove velike prostrane dvokrilne ormare sa samo nekoliko polica a koji ormari nekorisno zauzimaju skupi prostor, možemo ustvrditi da je suvremena birotehnika počela u tom pogledu mijenjati vanjski izgled katastarskih ureda.

Ponajprije je potrebno konstatirati koje materijale obrađuju i pohranjuju službe katastra zemljišta u općinama i u republici pa da bi onda na osnovi toga mogli zaključiti kakav bi namještaj za potrebe tih službi bio najsvrsishodniji a da bi istovremeno prema financijskim mogućnostima općinskih uprava bio prihvaćen i kupljen.

U daljnjem tekstu dat će kratak pregled sadržaja o materijalima koje pohranjuju republički i općinski organi uprave nadležni za geodetske poslove.

Republički organ uprave nadležan za geodetske poslove u Hrvatskoj raspolaže sa dva velika arhiva geodetske dokumentacije i to jedan u Zagrebu i jedan u Splitu.

Osnovni sadržaj koji je u njima pohranjen su izvorni primjerci i rezervni otisci katastarskih planova, podaci računanja izvršenih u osnovnim geodetskim radovima na izmjeri države, posebno na triangulaciji, posebno na nivelmanu i detaljnoj izmjeri. Taj sadržaj dijeli se na slijedeće grupe podataka:

1. **IZMJERA** — Podijeljena je posebno na triangulaciju i nivelman viših redova a posebno nižih redova, lokalne triangulacije i nivelmani, razne poligonske i linijske mreže, te ostale podatke detaljne (katastarske) izmjere države. U sadržajima podataka izmjere posebno su sadržajni materijali iz vremena bivše austrougarske monarhije, kojoj su upravno i politički u ono vrijeme pripadali pojedini naši krajevi, pa zatim posebno materijali mjere-

¹ Adresa autora: Marijan Božičnik dipl. inž. — Zagreb Rep. geod. Uprava Grupa 2.

nja i računanja izvršeni između dva svjetska rata kao i materijali dobiveni nakon drugog svjetskog rata.*

2. *Katastarsko klasiranje zemljišta.* Ti podaci sadrže mnogobrojne zapisnike i ekonomske opise katastarskih kotareva i katastarskih općina, razne geološke, pedološke i bonitetne karte.

3. *Elaborati za izradu katastarskih operata.* Materijali sadržavaju izvorne podatke na osnovi kojih su izrađeni postojeći katastarski operati nakon dovršenih komasacija zemljišta i obnovljenih izmjera pojedinih katastarskih općina, gradova i naselja gradskog karaktera.

4. *Razni geodetski materijali* koji imaju tehnički i povijesni značaj a vezani su uz geodetsku djelatnost. To su opisi granica katastarskih općina, propisi o zaduživanjima porezom, zemljarinom, kučarinom i sl., popis državnih dobara, dobra pod pomorskom upravom javnom dobru-vodama i putovima, crkvenim dobrima agraru, raznim ostavštinama i zemljišnim zajednicama, žetvenim prinosima, elementarnim štetama, mnogi javni spisi odnoseći se na pitanja o zemljištu, stručna biblioteka na hrvatskom, njemačkom, mađarskom i talijanskom jeziku.

5. *Katastarski planovi* sačinjavaju kapitalni sadržaj navedenih arhiva. Oni potiču od prvih dana sistematske izmjere države na našim područjima to jest od 1812. godine pa sve do današnjih suvremenih planova izrađenih suvremenim geodetskim metodama.

Osim toga ti arhivi posjeduju i obilje arhivskog materijala koji još do danas nije u cijelosti ispitan, proučen ni sortiran. Ima neprocjenjivi povijesni značaj jer se radi o materijalima, koji govore o zemljišnoj politici na teritorijama koji su dugo godina bili pod stranom vlašću. (Dalmacija i Istra).

Sav taj navedeni materijal sakupljen je i pohranjen u cca 400 ormara, 6000 kutija i velikog broja kartonskih fascikla velikog formata. Osim republičkih geodetskih arhiva u Zagrebu i Splitu, geodetsko katastarska služba raspolaže još sa 105 aktivnih općinskih arhiva smještenih u 105 općinskih uprava u Hrvatskoj. Ovi općinski arhivi sadrže:

1. Podatke-prijepise o koordinatama i visinama i položajnim opisima svih u upravno područje općine spadajućih stalnih geodetskih točaka (trigonometra i repera).
2. Terenske elaborate obnovljenih izmjera u pojedinim katastarskim općinama.
3. Opise uzor čestica-osnove za katastarsko klasiranje svake pojedine katastarske čestice.
4. Zemljišnike starih grafičkih izmjera i katastarskih općina.
5. Radne originale katastarskih planova i odgovarajuće skice.
6. Katastarske operate koji se sastoje iz velikog broja knjiga i pripadajućih kartoteka za svaku katastarsku općinu.
7. Elaborate kao nacрте izmjere, zapisnike i računanja izrađene u postupku održavanja državne izmjere i katastra zemljišta.
8. I razni drugi sistematizirani i nesistematizirani arhivski podaci i građa.

* Posebno su vrijedni pisani i grafički podaci o granicama za cca 3600 Katastarskih općina a koje su granice utvrđene u postupcima izmjera tih općina.

Ima uzornih katastarskih ureda koji su uspjeli za pohranu opisanog materijala pribaviti solidan namještaj, prostorno funkcionalan i od nepogoda, posebno požara i drugih oštećenja osiguran.

Ali nasuprot tome ima ureda koji su opremljeni namještajem još iz doba kad je dominirala glomaznost i masivnost uredskih namještaja, koji danas praktički zamaraju uposleno osoblje jer su nepraktički i nepodesni za svakodnevnu dinamičnu manipulaciju.

Želja nam je da postignemo maksimalan stupanj funkcionalnosti i estetike u izradi namještaja, kako u odnosu na stručne radnike koji se tim namještenjem koriste, tako i na sadržaje koji se u tim namještajima pohranjuju.

Dva glavna momenta kako treba u općinskim geodetskim službama dijeliti svrstavati arhivske prostore i namještaje jesu:

A — Radnici-tehničko osoblje (geodetski stručnjaci) i administracija.

B — Sadržaji.

A — U organima uprave nadležnim za geodetske poslove uposleni su u glavnom tri vrste radnika a to su:

1. Geodetski stručnjak,
2. Katastarski referenti,
3. Ostalo administrativno osoblje.

Svaka od tih grupacija ima potrebe za posebnom vrstom namještaja, budući svaka ta grupa rukuje sa sredstvima rada koji se međusobno bitno razlikuju.

B: U odnosu na sadržaje koje obrađuju općinske geodetske službe, namještaji služe za slijedeće vrste dokumenata:

1. Katastarski planovi, skice, razni nacrti i karte raznih formata.
2. Pisane dijelove katastarskih operata i pripadajuće kartoteke.
3. Ostali pisani uredski materijali koji su uglavnom standardizirani i kao sadržaj administrativnog poslovanja pohranjeni u fasciklima i registratorima.

Povezanost radnika i sadržaja kojeg ti radnici obrađuju je slijedeći: A1-B1, A2-B2, A3-B3. U daljnjem tekstu dat će se pregled postojećih namještaja za sadržaje navedene pod B1 do B3.

Osim što postoji samoinicijativnost radnika uposlenih u geodetsko katastarskim službama u pogledu najpraktičnijeg razmjesta namještaja po uredskim prostorijama, ta inicijativnost nailazi na poteškoće jer sam namještaj nije uvijek i u svakom slučaju najpodesnije oblikovan, ni kao jedinica ni kao cjelina.

Nije potrebno uopće posebno naglašavati da suvremeni namještaj stvara i poseban ugođaj za nesmetano i uspješno odvijanje poslova, kako na radnim mjestima gdje je radnik okružen samo sa spisima svoje referade, a posebno za radnike koji su zaduženi do obavljaju poslove kontaktiranja i davanja informacija strankama. U mnogo slučajeva, podesan i manje podesan namještaj je baš ključna točka uspješnog ili manje uspješnog poslovanja u općinskim geodetskim službama.

Ali da se vratimo namještajima i sadržajima koji se pohranjuju kako je to navedeno pod B1 do B3.

GEODETSKA DOKUMENTACIJA. Tu se prvenstveno radi o dobro poznatim katastarskim planovima i raznim drugim topografskim kartama (uglavnom formata DIN A0, koje su arhivirane za cca 3600 katastarskih op-

čina u Hrvatskoj. Ti su planovi prisutni u njihovoj izvornoj izvedbi i velikom broju rezervnih otisaka.

Ti su planovi pohranjeni u:

1. Arhivi Republičke geodetske uprave u Zagrebu ucca 200 ormara sa preko 3000 polica (ladica).
2. Arhiv Republičke uprave u Splitu u 153 ormara sa 185 ladica.
3. U 105 općinskih službi za geodetska katastarske poslove, od kojih svaka imade barem jedan ormar za planove sa cca10 do 20 polica. Procjenjuje se ukupno taj sadržaj na od prilike 500.000 katastarskih planova i drugih karata.

U republičkim arhivima planovi su pohranjeni većinom u drvenim ormarima, a vrlo malo u suvremenim metalnim ormarima. Kako su to materijali, kako im i samo ime govori-arhivski-, oni nisu nikada u punom opsegu u korištenju. Koriste se od vremena do vremena kada se ukaže potreba da se ti planovi vade iz svojih polica, kako bi se zainteresiranima pružio uvid u njih, ili kada se daju na umnožavanje kako bi se zamijenili za one dotraja-le koji su u općinama u svakodnevnoj upotrebi.

Međutim drukčija je situacija pri manipulaciji planovima u općinskim geodetskim službama. Tamo se planovi svakodnevno koriste u punom opsegu, pa ako za planove ne postoji podesan namještaj, dolazi bez sumnje do poteškoća u redovitom poslovanju.

Kakove se poteškoće javljaju?

1. Ako su ladice u ormarima previsoko položene, to je uvid u planove vrlo težak ili nemoguć. Planovi se u tom slučaju trebaju uvijek svi vaditi iz svojih polica, pri čemu postoji mogućnost oštećenja istih.

2. Ako su ladice preniske i preuske. Kod povećanog sadržaja u prenis-kim ladicama, isti se ili moraju razdvajati u više ladica, što nije uvijek mo-guće radi općeg nedostatka prostora u ormaru za ladice. Ako se pak planovi ne razdvajaju, onda je faktor oštećenja planova vrlo velik i osetljiv.

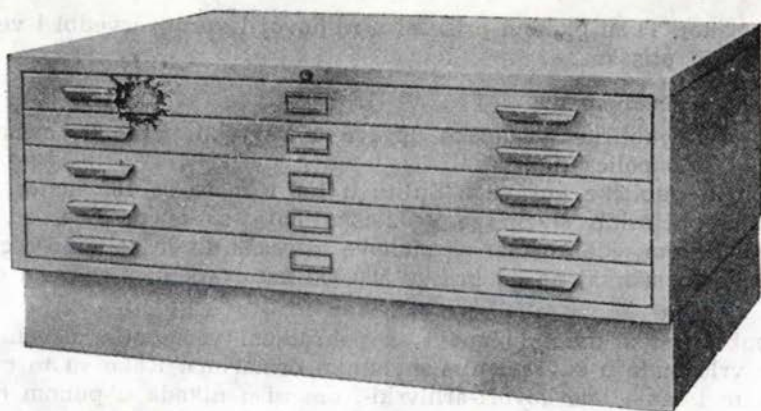
3. Drvene ladice podložne su savijanju i otpadanju poprečnih letvica, što dovodi do propadanja ladica jedne na drugu. Nije potrebno naglašavati ka-kove se pri tome poteškoće pojavljuju u radu s katastarskim planovima. Poznati su slučajevi zabrtvljenja ladica koje se u tim slučajevima uopće ne daju vaditi iz svojih ležišta (vodilica).

4. I kao poseban slučaj kojeg je potrebno posebno napomenuti pri ar-hiviranju katastarskih planova jest uvijek prisutna opasnost od požara, naročito u onim uredima gdje se loženje vrši putem kamina ili čak sa obič-nim željeznim pećima.

Što u tom pogledu nude proizvođači namještaja za katastarske planove? Na tržištu je zastupljen široki i bogati asortiman ormara za planove a koji se ormari sve više uvađaju u opremu općinskih geodetskih službi. To su metalni ormari sa ladicama za katastarske planove a pohranjivanje se pla-nova vrši u ležećem položaju istih. Postoji poseban sistem ormara u kojem se planovi vješaju, dakle odlažu se u visećem položaju.

1. Metalni ormari za odlaganje katastarskih planova sa ladicama.

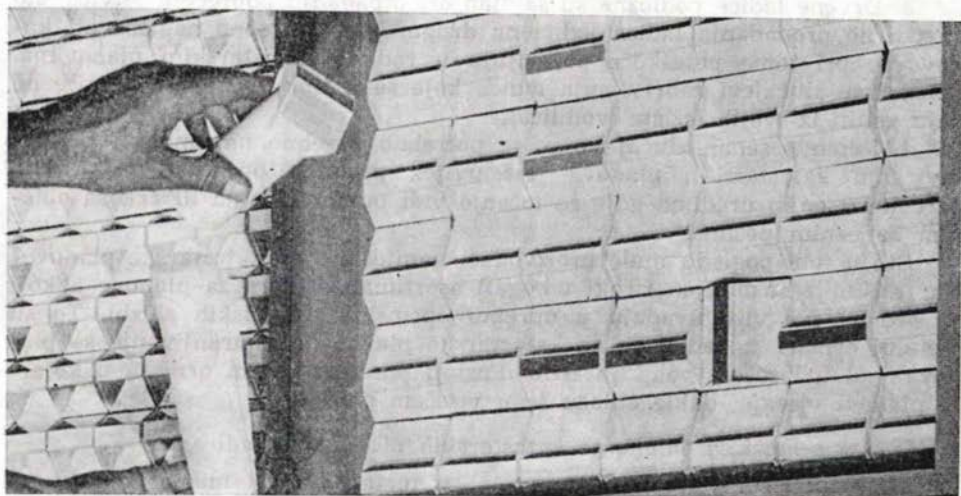
Najzastupljeniji proizvodi te vrste su metalni ormari mariborske tvrtke PRIMAT (Slika 1.) do sada već afirmirane praktički na cijelom jugosloven-skom tržištu.

Sl. 1.

Ormari su lagani, raznih visina i širina, ladice lagano klize po tračnicama i rukovanje sa njima je vrlo ugodno i praktično. Kombinacije u raznim visinama ormara pružaju nam mogućnost da takove ormare koristimo u uredima i kao manipulativne stolove za rad sa strankama, a za što smo sada trebali imati posebne stolove. Ovakve kombinacije ormara dolaze u obzir za primjenu u svim uredima, jer je iste bez poteškoća moguće smjestiti u svaki prostor uobičajenih dimenzija. Ormari djeluju estetski. Izrađuju se uglavnom u dvije određene veličine A1-10 i A0-5, što znači ormar sa desetak ladica za veličine nacрта DIN A1 i sa 5 ladica za nacрте DIN A0. I jedna i druga kombinacija imaju mogućnost nadodavanja istovrsnih elemenata u visinu. Ladice za planove mogu se pregraditi sa dodatnim elementima za sve vrste nacрта veličine između DIN A4 i DIN A2.

Osim ovih ormara postoje i posebni ormari za ulaganje nacрта u rolama, gdje se svaka rola ulaže u ormar kao posebna ladica. (Slika 2.)

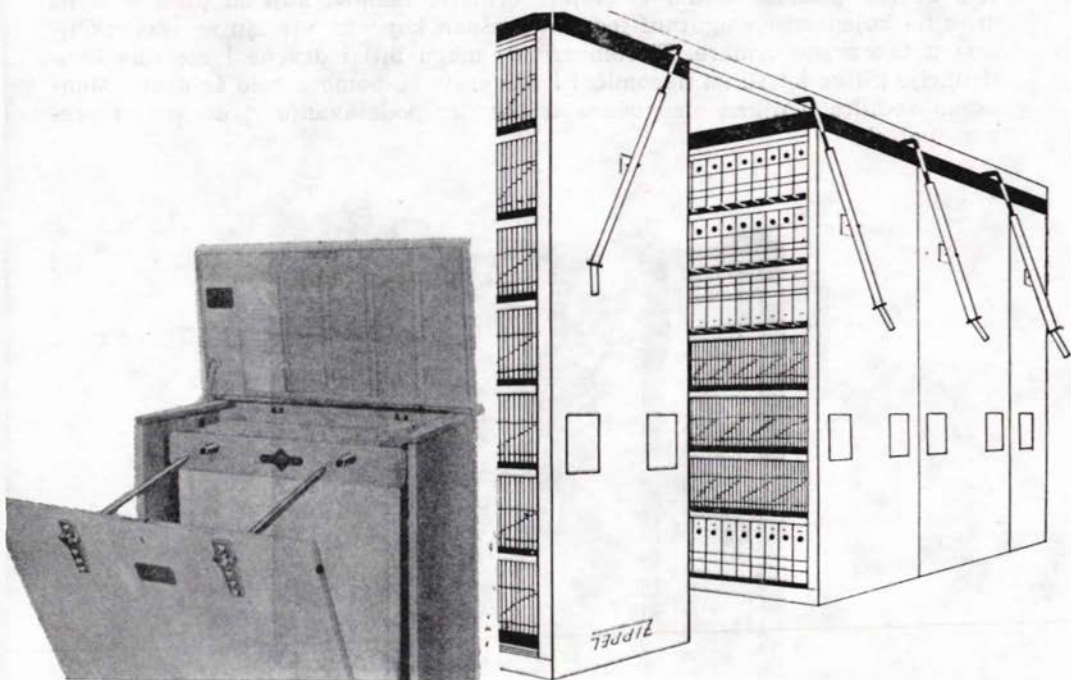

Sl. 2.

2. Metalni ormari za odlaganje planova u visećem položaju.

Ista navedena mariborska firma proizvodi i ormare za odlaganje planova u visećem položaju, za nacрте do veličine A0. Taj sistem nije naišao na neku veću i uočljiviju primjenu kod nas. (Slika 3. Jedan takav ormar može pohraniti do 500 komada nacрта.

Ako se radi o traženju pojedinog nacрта koji je po redosljedu udaljeniji od početka, postoji potreba prebacivanje svih ostalih nacрта da bi se došlo do željenoga. Navedeni postupak se ne može smatrati najpraktičnijim iako samo prebacivanje nacрта ide vrlo lako i brzo.

Sl. 3.

Sl. 4.

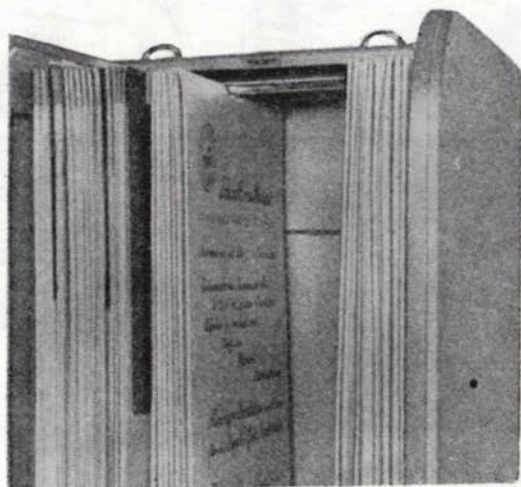
3. Sistem ormara za pomicanje na kompresiju.

Na tržištu se je pojavila posebna vrsta ormara za viseći sistem planova a čiji je proizvođač poznata firma ZIPPEL iz Nürnberga u SR Njemačkoj. Od toga sistema vrijedno je napomenuti i pohvaliti automatski uređaj na kompresiju za pomicanje pojedinih ćelija cijelog sistema. To je sistem visokih metalnih ormara koji klize (Slika 4.) Posebnom izvedbom a prema želji i potrebi kupca unutrašnjost ormara može se podešavati za arhiviranje planova svih veličina od DIN A4 do DIN A0 kao i fascikla i raznih kartoteka veličine DIN A4. Pomicanje ormara u horizontalnom smislu vrlo je lagano, može se čak reći da je udobno.

Opisani sistem ormara naročito je podesan za velike gradske katastarske urede koji pohranjuju velike količine kartografskog materijala. Sistem ta-

kovih ormara omogućuje veliku uštedu prostora, čak do 80%. Pregrađivanjem i pomicanjem tako zvanih »T vodicica« omogućuje se arhiviranje svih željenih odnosa potrebnih formata dokumenata i nacрта kojima jedan ured raspolaže. Dakle postoji mogućnost raznih kombinacija korištenja prostora u vertikalnom smislu, a koji je prostor u pravilu skoro uvijek jeftiniji. Pomicanje sistema ormara u horizontalnom smislu ne iziskuje veći napor i utrošak energije od otvaranja vrata na običnom ormaru.

Sistem tračnica može se podešavati prema veličini prostorije u kojoj se smještava ormar odnosno sistem. Dakle svrsishodna funkcionalnost. Osim ovako zatvorenih opisanih ormara firme ZIPPEL, firma proizvodi za viseći sistem nacрта, poznate nam rolo stojeće ormare. Planovi koji su prethodno na vrhu na kojem vise osigurani jednom prešpan kopčom, vješaju se »konfekcijski« u takozvane ormare. Ti rolo ormari mogu biti i drvene i metalne konstrukcije (Slika 5.) ali su nepomični i zatvaraju se pomoću rolo žaluzine. Montažom vodicica u njima omogućava se također podešavanje visine polica prema potrebi.

Sl. 5.

Čitav obješeni sistem nacрта zajedno sa »T« vodicicom može se izvlačiti iz ormara, tako da postoji lagano i nesmetano traženje i vađenje prethodnog nacрта. Za opskrbljivanje nacрта sa uređajima vješanje nacрта, firma ZIPPEL isporučuje istovremeno i uređaj za vješanje koji se montira na sam plan. Uređajem za vješanje planova opskrbljen je skoro najveći dio katastarskih ureda u SR Njemačkoj i Švicarskoj. Smatra se vrlo praktičnim, ali za naše prilike još nije isproban kao praktičan za masovnu upotrebu.

B2. Namještaj za pisane dijelove katastarskih opereta

Prethodno su bili opisani i prebrojani materijali koji se u urodima za katastar i geodetske poslove održavaju i vode kao pisani dijelovi katastarskih opereta. Pri tome trebamo uočiti dva bitna momenta koji u tječu na način arhiviranja tih materijala a to su:

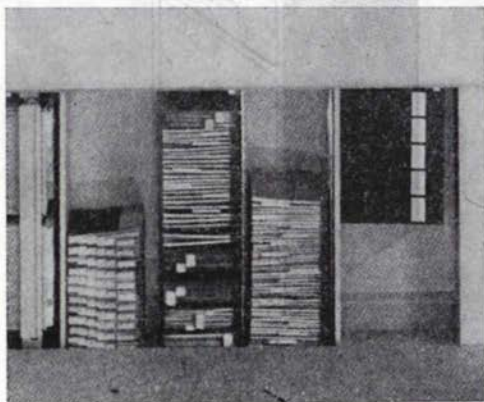
1. Klasična obrada podataka katastarskog knjigovodstva,

2. Katastarski operati koji su obrađeni automatikom.

Pri klasično obrađenim katastarskim operatima, isti su izrađeni u glavnom u sistemu knjiga, poprilično debelih. Pri izradi operata putem automatske obrade podataka nastupa sve više kartotečni sistem datoteka. Svakako da ta dva momenta utječu na sam izbor namještaja za čuvanje i arhiviranje.

Opis namještaja koji bi bio najprikladniji za dijelove katastarskih operata izrađenih u sistemu i obliku knjiga i nije toliko potreban jer se zapravo radi o potrebi posjedovanja klasičnih ormara, pri tome je svakako vrijedno napomenuti da ti ormari trebaju biti lagani i prostrani i da uz što manji volumen zaprime što veću količinu knjiga. Nadalje je pri tome potrebno imati u vidu da te knjige budu u ormarima raspoređene na način da se pojedini sadržaj lagano pronalazi.

U pojedinim slučajevima bi to mogle biti razne ukusno izrađene police čiji se razmak pregrada može podešavati veličini uložениh knjiga (Slika 6.)

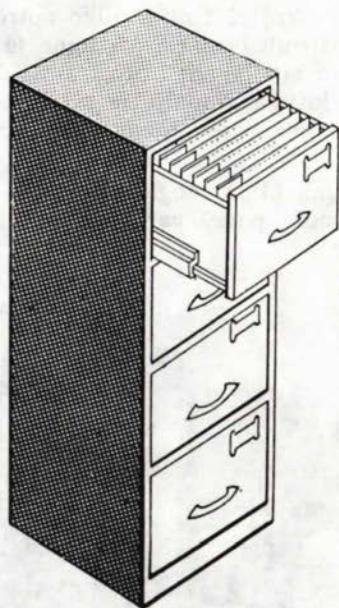
Sl. 6.

Police mogu biti sa ili bez vratiju. U posljednjem slučaju im je nedostatak što je uloženi materijal izložen prašini a što je manje više uvijek slučaj u uredima gdje dolazi veliki broj stranaka kao što je redovita praksa u uredima za katastar. Veličine police mogu se podešavati veličini zidova, visini službenika koji rukuje materijalom kojega treba arhivirati.

Ti ormari mogu biti i metalne izradbe ali im je u tom slučaju cijena manje pristupačna. Prednost im je da su dobro zaštićeni od požara i drugih nepogoda.

Mnogo je teži i složeniji izbor namještaja kad su u pitanju materijali koji se izrađuju i pohranjuju u obliku kartoteke. Kako su kartotečni materijali, naročito oni izrađivani u AOP raznih dimenzija, to je problem izbora odgovarajućeg namještaja vrlo osjetljiv. I radi cijene i radi praktičnog korištenja.

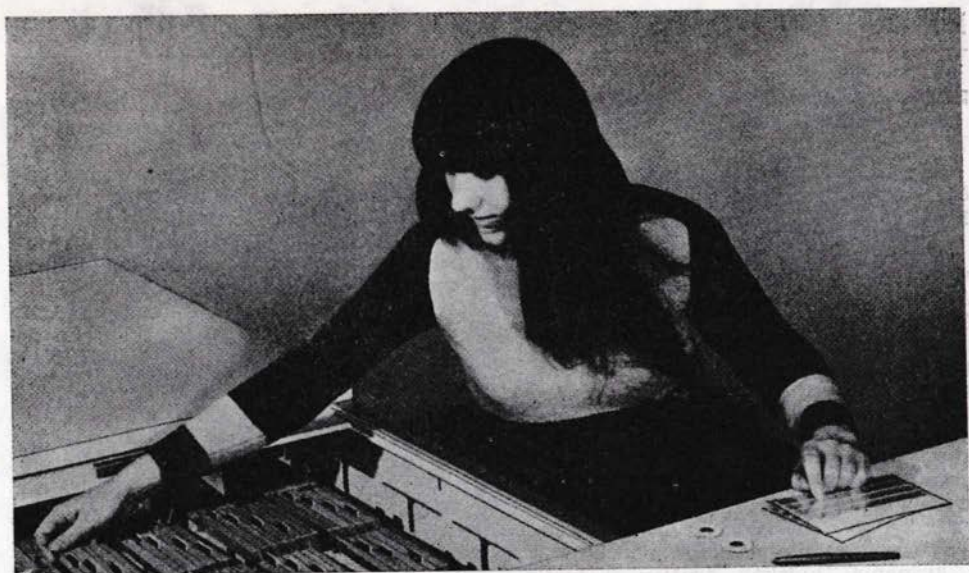
Na tom području, a za naše prilike najprihvatljiviji oblik namještaja nudi firma ZIPPEL. To su metalni stojeći ormarići širine 43 cm sa 4 ladice koje lagano klize u vodicama a osigurane su posebnim uratorima protiv ispadanja iz ležišta. (Slika 7.) Takovi ormari su vrlo podesni za smještaj u svakoj prostoriji. Sa ladicama se vrlo lagano rukuje. Takove ormare proizvodi i mariborska firma PRIMAT.

Sl. 7.

Suvremene kartotečne ormare u kojima kutije sa kartotečnim listovima klize i kruže (automatski se pomiču u horizontalnom i vertikalnom smislu, još se u našim katastarskim uredima ne koriste. Razlog je tome prvenstveno u njihovoj za sada još vrlo visokoj cijeni, koja se kreće od 50 do 70 tisuća novih dinara. Ti ormari zovu se u prodaji kartomati. Može se reći da su skoro savršenih oblika i konstrukcionih prednosti. Klizanje kutija sa kartotokama je praktički bešumno. Priključeni su na pisači stol pod pravim kutom i čine sa njime jednu cjelinu. (Slika 8) Takova konstrukcija omogućava referentu da se ne mora dizati sa svog radnog mjesta. Posluživanje se vrši automatski odnosno pritiskom na tastere. ZIPPEL Rolomati i kartomati podeseni su za sve vrste i formate klasičnih kartoteka kao i formate datoteka u A0P. Jedan rolomat ormar može zaprimiti do 150.000 kartica. Rolomata imade položenih i vertikalnih. Položeni služe odmah i kao radni stol referenta. Otpada svako dizanje i nošenje ladica, uspinjanje po ljestvama i sl.

Navedeni kartotečni ormari (rolomati i kartomati) stvaraju posebno ugodnu radnu atmosferu. Pokretanje ladica (kutija) rolomata teče na struju a može se i u slučaju nestanka struje, pokretati ručno.

SL. 8.

B3. Namještaji za redovito i uobičajeno kancelarijsko poslovanje.

Opći kancelarijski poslovi u organima uprave nadležnim za katastar i geodetske poslove nisu tako opsežni kao u drugim administrativnim odjelima a to iz razloga što su katastarski uredi, što se tiče tekuće administracije većim dijelom u sastavu zajedničkih općinskih službi. Pri tome imade iznimaka a te odnose na velike i samostalne katastarske urede u većim gradovima. To su samostalne ustanove koje imaju svoje financijsko i materijalno poslovanje.

Za tu vrstu poslova, administracija koja vrši opće poslove, koristi standardne namještaje kao i sve druge administracije. Izgled i funkcionalnost tih namještaja ovisna je o materijalnim mogućnostima općinskih uprava a dijelom nastojanjima samih službi da svoj posao prilagode suvremenijim uvjetima rada.